

Kutuplaştırıp Ötekileşirmeye Karşı Kuşatıcılığın Bir Örneği Olarak Hacı Bektaş Veli¹

Prof. Dr. Doğan Kaplan*
Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Necmetin Erbakan Üniversitesi,
Konya, Türkiye

Özet

İnsanlık tarihine bakıldığında zaman siyasetin belki de doğası gereği çoğunlukla kutuplaştırma ve ötekileştirme üzerine kurulu olduğu görülecektir. Zira istenen siyasi hedefe ulaşmak için her zaman yenilmesi ve alt edilmesi gereken bir kişi, grup veya parti her zaman olacaktır. O bakımdan geçmişten günümüze siyasetçiler tartışma odağında yer alırken buna mukabil zahit ve sufiler ise genellikle tüm toplum kesimleri tarafından sevilen ortak değerler olarak kabul görmektedir. Bu bildirinin amacı “İncinsen de incitme!”, “Yetmiş iki milleti ayıplamamak hakikatin ikinci kapısıdır” gibi sözleriyle meşhur olan ve kucağındaki aslan ve ceylan figürüyle zıtları kendinde eriterek hoşgörü ve müsamahanın en üstün örneğini veren Hacı Bektaş Veli özelinde sufilerin kuşatıcı bir bakış açısına sahip olduklarını göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Kutuplaştırma, Ötekileştirme, Kuşatıcılık, Hacı Bektaş-ı Veli, Sufiler

Kutuplaştırıp Ötekileşirmeye Karşı Kuşatıcılığın Bir Örneği Olarak Hacı Bektaş Veli

Abstract

When we look at the history of human beings, it will be seen that politics, perhaps by its very nature, is mostly based on polarization and othering. Because there will always be a person, group or group that must be defeated and defeated in order to achieve the desired political goal. In this respect, while politicians have been at the center of discussion from past to present, Zaheds and Sufis are generally accepted as common values loved by all segments of society. The aim of this paper is to show that Sufis have an encompassing perspective, in particular Hacı Bektaş Veli, who is famous for his words such as “Even if you get hurt, don’t hurt!”, “Not blaming the seventy-two denominations is the second door to the truth/haqiqah” and who melts the opposites in himself with the lion and gazelle figure in his arms.

Keywords: Polarization, Othering, Encompassing, Hajhi Baktash Wali, Sufis

1. Giriş

Bismillahirrahmanirrahim. Şükr u minnet u sipâs ol Tanrı tebâreke ve teâlâ hazretine olsun kim biz biçâre kulların yokdan var eyledi ve dahi bizlere îman ve islâm rûzi (nasip) kıldı ve dahi cümle mahlûkâtın rızıkların ma'lûm ve maksûm kıldı. Ve dahi selâm ve salavât ol peygamberler serverine ve mürseller ulusına ve enbiyâların ve evliyâların mihterine olsun

¹ Bu bildiri metni hazırlanırken daha önce Türkiye Yazar Birliği Konya Şubesinin 17 Nisan 2021 tarihinde çevrimiçi olarak düzenlediği *Ve-fatının 750. Yıl Dönümünde Hacı Bektaş-ı Veli'yi An(la)mak* başlıklı panelde sunmuş olduğum “Hacı Bektaş Veli'nin Hayatı ve Eserleri” adlı bildiriden yararlanılmıştır. Adı geçen programın youtube linki şudur: <https://www.youtube.com/watch?v=svyzMXi6jOQ>

*kim dükeli (bütün) âlemi anun dostluğuna yarattı ve dahi anun sahabelerine ve ehl-i beytine selam olsun kim yiğrek kavimlerdur ve arı ehillerdur ve selleme teslîmen kesîra.*²

“İncinsen de incitme!”

“İlimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır.”

“Bir olalım, iri olalım, diri olalım” sözleriyle tanıdığımız Hacı Bektaş Veli’nin, Kritik Analitik sempozyumunda ne işi var diye düşünülebilirse de esasen tam da kritik analitik yaklaşımla bakılması gereken bir konudur.

Tarihi bir şahsiyet olarak Hacı Bektaş Veli hakkında iki farklı yaklaşım mevcuttur. Onun şeriate bağlı müteşerri bir mürid-i kâmil, olgun bir mutasavvıf olduğunu söyleyenler olduğu gibi bir de batını fikirlere sahip bir Şamanist, şeriate karşı lakayt bir şaman babası gibi değerlendirenler de olmuştur. Hacı Bektaş Veli’nin tarihi şahsiyetiyle ilgili böyle bir tartışma öteden beri vardır. Ancak özellikle merhum Mahmud Es’ad Coşan hocanın çalışmaları sayesinde bu konudaki belirsizlik büyük ölçüde giderilmiştir. Özellikle de Coşan’ın, Hacı Bektaş Veli’nin *Makâlât*’ı üzerinde yapmış olduğu doçentlik çalışması burada zikredilmelidir. Zira adı geçen çalışmayla bu eserin Hacı Bektaş Veli’ye aidiyeti neredeyse kesin bir şekilde ispat edilmiştir. *Makâlât*’ın içeriğinden hareketle de Hacı Bektaş Veli’nin Ahmed Yesevi geleneğinden Orta Asya Türk Tasavvuf anlayışının Anadolu’daki bir nevi temsilcisi olduğu ortaya konmuştur.³

Hacı Bektaş Veli, 13.yüzyılda yaşamıştır. 1271 yılında vefat etmiştir. Bu sebeple Hacı Bektaş Veli’nin vefatının 750.yılı olan 2021 yılı, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (kısa adıyla UNESCO) tarafından anma ve kutlama yıl dönümleri arasına alınmıştır. UNESCO bu yılda sadece Hacı Bektaş Veli’yi değil Yunus Emre ve Ahi Evran’ı da bu anma programına dâhil etmiştir. Zira kurumun 40.Genel Konferansı İdari ve Mali İşler (APX) Komisyonu’nda 2021 yılı için **Hacı Bektaş Veli’nin Vefatının 750.Yıl Dönümü; Yunus Emre’nin Vefatının 700.Yıl Dönümü** ve **Ahi Evran’ın Doğumununun 850.Yıl Dönümü** UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri Programına alınmıştır.

Doğrusu bu üç isim birbiriyle teması olan birbirlerini seven kişilerdir. Ahi Evran’la Hacı Bektaş Veli’nin çok sıkı dost olduklarını bize *Hacı Bektaş Velâyetnâmesi* aktarıyor. Esasen üçü de birbiriyle tanışan bu üç değerli ismin 2021 anma yıl dönüme dâhil edilmesi güzel bir tevafuk olmuştur. Zira bu tür gönül insanların inanç, ahlak, hoşgörü, sevgi, saygı ve barış öğretileri Anadolu’dan Balkanlar’a uzanan geniş bir coğrafyada birlik ve beraberlik anlayışının yerleşmesinde bugün de etkili olmaya devam etmektedir. O bakımda Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Yunus gibi sufilerin gelecek kuşaklara anlatılmasını son derece önemlidir.

Bilindiği üzere Hacı Bektaş Veli vb meşhur sufilerin ve sevilen tarihi şahsiyetlerin bir tarihi şahsiyetleri olduğu gibi bir de onların keşf u kerametlerinin anlatıldığı menkıbevi hayatları vardır. Örneğin Türk muhayyilesinde büyük bir kahramanlık imajı bulunan Hz. Ali’nin (k.v.) Anadolu’nun dağında taşında neredeyse ayak basmadığı yer kalmamıştır. Bu açıdan Hacı Bektaş Veli’nin tarihi kişiliği ile menkıbevi kişiliği hakkında biraz bilgi vermek faydalı olacaktır.

2. Hacı Bektaş Veli’nin Tarihsel ve Menkıbevi Hayatı

² Esad Coşan, *Makâlât*, (İstanbul: Seha Neşriyat, t.siz), 1; krş. Ali Yılmaz, Mehmet Akkuş vdğ. *Makâlât*, (Ankara: TDV Yayınları, 2007), 43. Sözlü ve yazılı İslami gelenekte söze *besmele-hamdele ve salveleyle* başlamak esas olduğu için biz de bildirimize Hacı Bektaş Veli’nin *Makâlât* adlı eserindeki girişle başlamayı uygun bulduk.

³ Bkz. Esad Coşan, *Makâlât*, (İstanbul: Seha Neşriyat, t.siz).

Hacı Bektaş Veli, 13. yüzyılda yaşamış bugün Nevşehir ilinin kendi adıyla anılan Hacıbektaş ilçesinde (o zaman ki ismi Sulucakarahöyük) dergâhı bulunan değerli bir şahsiyettir. Adı bir taraftan 13. yüzyılda Anadolu’yu kasıp kavuran 1240 yılındaki Babai İsyani’yla anılan diğer taraftan Osmanlı Devleti’nin askeri sisteminin -ki dünyada bilinen en uzun süreli askeri sistemin piyade kısmını oluşturan Yeniçeri Ocağı’nın kuruluşunda Yeniçeri Ocağı’nın Piri olarak kabul edilmiş büyük bir şahsiyettir. Ayrıca aynı zamanda 16.yüzyılda kurulan Bektaşî Tarikatı’na da ismi verilmiş bir zattır.

Hacı Bektaş’tan bahseden en eski kaynak Hz. Mevlânâ ve etrafındakilerin hayatını anlatan bir Mevlevî kaynağı olan Şemsuddin Ahmet Eflaki’nin (öl.761/1360) *Menâkıbu’l-Ârifîn* adlı eseridir. Eflaki, burada Mevlânâ Celaleddin Rumi’nin çağdaşı olan Hacı Bektaş Veli’yi keşif u keramet sahibi “ârif-dil ve rûşen derûn” olarak tanımlıyor.⁴

Menâkıbu’l-Ârifîn’de Mevlânâ ile Hacı Bektaş arasında geçen meşrep farklılığına örnek olmak üzere şöyle bir olay anlatılır. Hacı Bektaş Veli sakin tabiatlı birisidir, Mevlânâ ise aşk ve vecd adamıdır. Ahmet Eflaki’nin anlatımına göre Hacı Bektaş bir halifesini Mevlana Dergâhı’na gönderir.

“Git, ona söyle ki

Eğer yaftı fehuve’l-matlûb sâkin bâş

Eğer ne yaftı in çe galgale est ki der cihân endâhtî

Eğer (Allah’ı) bulduysan ki bu istenen bir şeydir sâkin ol!

Eğer bulmadıysan (marifetullah’a ermediysen) bu cihanı içine soktuğun kavga nedir?’

Elçi dergâha vardığından Mevlânâ’yı sema ederken görür, dervişâne bir edeple âsîtanenin kapısını öperek huzurda beklerken bu arada Mevlânâ’nın ağızından şu gazel dökülür:

Eğer tû yârî nedârî çerâ teleb nekonî

Veğer beyâr resîdî çerâ tereb nekonî

Eğer senin bir yârin/sevgilin yoksa niye aramıyorsun?

Eğer bir sevgilin varsa, ona ulaştıysan niye eğlenmiyorsun?

Yani demek istiyor ki artık ben marifetullaha ermişim o yüzden mutluyum Sema ediyorum.⁵

Yine 14.yüzyılda yaşamış Takiyuddin Vâsiti’nin (öl.744/1343) tarikat silsilelerinin verildiği *Tiryâku’l-muhibbin fi tabakâti hırkati’l-meşâyihî’l-ârifîn* adlı eserde Hacı Bektaş Veli’nin tarikat silsilesini vererek “Seyyid” olduğunu ifade etmiştir.

Meşhur Osmanlı bilgini Taşköprizâde Ebu’l-Hayr Ahmed Efendi (ö.969/1561), *eş-Şakâiku’n-nu’maniyye fi ulemai’d-devleti’l-osmâniyye*, adlı eserinde, I.Murad Devri (1362-1389) âlimlerinden saydığı Hacı Bektaş Veli hakkında şunu söyler:

Şeyh Hacı Bektaş Veli.

Bu devrin şeyhlerinden biri de ârif bir zât olan Hacı Bektaş’tır. Keramet sahiplerinden ve velilik derecesi olanlardandır. Mübarek mezarı Türkmen diyarında olup üzerinde türbe, yanında da bir zaviye vardır. Türbesi ziyaret edilir ve mübarek sayılır. Mezarının yanında yapılan dualar kabul olunur. Zamanımızda yaşayan bazı sapkınlar bazı yalan ifadelerin ona ait olduğunu iddia etseler e o kesinlikle bunlardan uzaktır. Allah yüce sırrını mübarek kılsın.

⁴ Şemseddin Ahmed Eflâkî, *Menâkıbu’l-Ârifîn*, haz. Tahsin Yazıcı, (Ankara: TTK Basımevi, 1976), 381.

⁵ Bkz. Eflâkî, *Menâkıbu’l-Ârifîn*, 382-383.

Taşköprülü'nün Hacı Bektaş'ı 14.yüzyıl ricalinden sayması bir zühul eseri olsa gerekir. Zira Hacı Bektaş'ın *Velâyetnâmesinde* çağdaşı olarak bahsedilen Mevlânâ (1207-1273), Ahi Evran (1171-1261), Seyyid Mahmud Hayrani (öl.662/1268), Nurettin Caca, Sarı Saltuk XIII.yüzyılda yaşamış şahıslar olduğu için Hacı Bektaş'ı da 13.yüzyılda yaşamış şahsiyetlerden kabul etmek daha doğru olacaktır. Zira Hacı Bektaş Veli'nin 1209-1271 yılları arasında yaşadığı neredeyse kesin olarak bilinmektedir.

Tam burada *Velâyetnâme*'deki Hacı Bektaş tasvirini aktarmak gerekirse; *Velâyetnâme*'ye göre *Kutbu'l-aktâb, Sultânü'l-evliyâ, Burhânu'l-asfiyâ, Envâru'l-yakîn, Kûsâde-i bâb-ı hikmet, Serçeşme-i nûr-ı din, Kutb-ı Rabbâni, Sultânü'l-Ârifin, Ahter* lakaplarıyla anılan Hacı Bektaş Veli, Hz. Ali soyundan İmam Musa-yı Kazım neslinden Seyyid İbrahim-i Sani ile Hatme hatundan Nişapur şehrinde dünyaya gelmiştir. Lokman-ı Perende adlı bir mutasavvıf tarafından yetiştirilmiş, Türkistan'ın büyük şeyhi Ahmed-i Yesevi ile görüşmüş onun işaretini üzerine Anadolu'ya gelmiş Kırşehir civarında Suluca Karahöyük'te yerleşmiş ve burada birçok derviş ve halife yetiştirmiştir. Anadolu'ya gelmeden önce kırk yıl boyunca gece gündüz oruç, namaz, ibadet, taat, züht, takva ve salih amelle meşgul olmuştur. Anadolu'ya geldiğinde 40 yaşında olan Hacı Bektaş, tarihi kaynaklara göre de Moğol istilasından Horasan'dan Anadolu'ya gelmiş ve 36 sene irşad ile uğraşmıştır. Yetiştirdiği halifelerini irşat için çeşitli yerlere göndermiştir. Görüştüğü kimseler; Kutbeddin Haydar, Hacım Sultan, Akçakoca, Sarı Saltık, Karaca Ahmed, Tapduk Emre, Yunus Emre, Seyyid Mahmud Hayran, Osman Gazi, Alaaddin Keykubad, Kırşehir Emiri Nureddin Caca'dır.

Hacı Bektaş Velâyetnâmesi, Hacı Bektaş'ın nesebi, doğumu, çocukluğu, Ahmed-i Yesevi ile münasebeti ve onun işaretini Anadolu'ya gelişinin anlatılmasıyla başlar. Anadolu'ya geldikten sonraki hayatı, devrin diğer mutasavvıf ve ünlü şahsiyetleriyle olan münasebetleriyle devam eder. Bazı halifelerinin menkabelerinden seçmeler ve ölümü ile devam eden velâyetnâme, padişah II.Bayezid'in türbesinin çatısını kurşunla kapatmasıyla ilgili menkabeyle son bulur.

Velâyetnâme'ye göre Ahmed Yesevi'nin talimatıyla Anadolu'da son bulan seyahat güzergâhı şöyle olmuştur: Türkistan'dan Anadolu'ya gitmek üzere yola çıkar. Önce Kâbe'ye gitmeye niyet eder. Yolda Kürdistan'a uğradıktan sonra Necef'e gelir. Orada bir erbain çıkardıktan sonra Beytullah'a varır. Orada 3 yıl kalır. Sonra Medine-i Münevvere'ye gelen Veli orada çile çıkarır sırasıyla Beytu'l-Makdis ve Halilurrahman'da çile çıkarır. Şam'a giderek Emeviyye camiinde Zekeriya peygamberin kabri yanında çile çıkarır. Halep'in büyük camiinde çile çıkarır. Kilis'te Davud peygamber kabrine gider. Ayntap'a Elbistan'da Ashab-ı Kehf'e, Kayseri'ye oradan da Suluca Karahöyük'e gelir.

Velâyetnâme Hacı Bektaş'ın Anadolu'ya gelişini şöyle betimler:

Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli kaddesallahu sırrahu'l-aziz çün kim Rum'a yakın geldi mana âleminden Rum erenlerine selam verip “es-Selamu aleyk Rumda olan erenler ve kardaşlar” dedi. Ol vaktin 57 bin Rum erenleri hazır idi ve Karaca Ahmed bunların gözcüleri idi. Hz. Hünkâr'ın selam verdiği Fatıma Bacıya malum oldu. Sivri Hisar diyarından Seyyid Nureddin kızıydı henüz bakire idi. Karaca Ahmed de Seyyid Nureddin müritlerindendi. ‘Ruma er geldi, size selam verdi selamını aldık, Horasan diyarındandır ama Beytullah tarafından gelir’ dedi. Onu Ruma koymayalım, zira cümle Rum halkın kendine muhib eder, manen engel olmaya çalışırlar, Karaca Ahmed gözlüyor sadece bir güvercin görüyorum der. Hacı Tuğrul, erenlerin himmetiyle Doğan donuna gidip onu avlamak için hamle yaptı. Hünkâr, insan suretine bürünüp onu yakaladı ve “Eyülügüm er erin üzerine öyle gelmez, siz

*bize zâlim donunda geldiniz, biz size mazlum donunda geldik. Eğer güvercinden daha mazlum don olaydı o donla gelirdik.*⁶

Şimdi bir de tabi burada Hacı Bektaş Veli'nin Yeniçeri Ocağı'nın piri sayılması meselesi var. Bilindiği gibi gelenekte Yeniçeri Ocağı kurulduğunda Hacı Bektaş Veli'nin duasını istiyorlar o da dua ediyor. Esasen Hacı Bektaş Veli'nin Yeniçeri Ocağı'nın Piri olarak görülmesi yetiştirdiği talebeleriyle ilgili bir husustur. Zira tarihi olarak Hacı Bektaş Veli'nin Osmanlı sultanlarını görmediği kesindir. Bunu hem 13. yüzyılda yaşadığı kesin olduğu için söylüyorum hem de Osmanlı tarihçisi Âşıkpaşazâde'nin (ö.1484) *Tevârih-i Âl-i Osman* isimli eserinde Hacı Bektaş Veli'den bahseder. Onun keşf u keramet sahibi olduğunu, ancak Osmanlı sultanları ile görüşmediğini açık bir şekilde ifade eder. Çünkü zaten 13. yüzyılda yaşadığı Mevlânâ ile muasır olduğu kesin. Peki, neden Yeniçeri Ocağı'nın piri sayılıyor? Çünkü Hacı Bektaş Veli'den sonra onun halifeleri, onu sevenler işte Abdal Musa gibi Sarı Saltuk gibi kişiler Bursa'nın fethinde özellikle çok büyük yararlılık gösteriyorlar. Bursa'nın fethini ve daha sonra Balkanların İslamlaşmasında bu Bektaşî meşrep diyebileceğimiz Bektaşî halifeleri, daha Bektaşî Tarikatı kurulmamıştır ama Hacı Bektaş Veli'yi sevenler, onun talebeleri diyebileceğimiz kişiler büyük yararlılıklar gösteriyor. Bu yönüyle yani Hacı Bektaş Veli'nin kendisi değil ama talebeleri vesilesiyle Hacı Bektaş Veli pir olarak kabul ediliyor. Bu aynı Ebu Hanife'nin mezhep imamı sayılması gibidir. Bilindiği gibi İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin kendisi mezhebini kurmamıştır. Sonradan talebeleri bu mezhebi sistematik olarak ortaya koymuşlardır.

Esat Coşan'ın Hacı Bektaş Veli'nin Makâlât'ıyla ilgili çalışması, bu konudaki en önemli eserlerden birisidir. Onun ulaştığı bilgiler, ortaya koyduğu senetli bilgiler Hacı Bektaş Veli ile ilgili esasen bahsettiğim yani şeriata bağlı olgun bir mutasavvıf büyük bir âlim olduğu fikrini daha da güçlendirmiştir. Keza Hacı Bektaş Veli ile ilgili önemli bilgi kaynaklarından birisi olan *Velâyetnâme*'ye bakıldığında yine bu husus görülebilmektedir. Bilindiği gibi kültürümüzde Velâyetnâmelerin ayrı bir yeri vardır. Özellikle sevilen mezhep imamları, tarikat liderleri ve mürşitlerle ilgili onların kerametlerle dolu hayat hikâyelerinin, hoca ve talebelerinin anlatıldığı eserlerdir. Fantastik öğelerin çokça olduğu bu tür eserleri, satır arası okuma yapmak suretiyle tarihi bir kaynak olarak değerlendirmek mümkündür.

3. Hacı Bektaş Veli'nin Kuşatıcı Bakış Açısına Sahip Bir Veli Oluşu

Hacı Bektaş Veli deyince akıllara en çok gelen görsel, hazretin kucağında görülen bir ceylan ve aslan figürüdür. Bu aslında simgesel değeri de çok önemli olan bir şey, burada bize Hacı Bektaş Veli'nin aslında aslan ve ceylan gibi bir arada bulunması düşünülemeyecek, birisi yırtıcı diğeri av hayvanı iki canlının bir arada bulunabileceklerini gösteriyor. Esasen sadece Hacı Bektaş Veli'de değil tüm sufilerde ve ârifbillahlarda görülen ortak bir tutumdur bu, kuşatıcı olmak, ayırtırmayıp birleştirmek. Hz. Mevlana, Mesnevi'de bu durumu Hz. Musa ile Çoban hikâyesi üzerinden şöyle anlatır.

Tu berâ-yı vasl kerden âmedi

Ne berâ-yı fasl kerden âmedi

*Sen birleştirmek için geldin, ayırtırmak için gelmedin*⁷

Demek ki peygamberlerin, salihlerin ve veli kulların özelliği ötekileştirmeyen bakış açıları sayesinde toplumsal bütünlüğü sağlayan kişiler olması. Yukarıda da ifade edildiği üzere “İncinsen de incitme!”, “Bir olalım, iri olalım, diri olalım” sözleriyle bilinen Hacı Bektaş'tan nasip almış olan Yunus Emre ise “Yetmiş iki millete bir gözle bakmayan halka müderris olsa bile Hakikatte asidir.”der. Esasen Âşık Yunus'un bu ifadesi Hacı Bektaş Veli'nin

⁶ *Velâyetnâme-i Hacı Bektaş Veli*, haz. Hamiye Duran, (Ankara: TDV Yayınları, 2007), 174-185.

⁷ Mevlânâ, *Mesnevi*, 2/1740.

Makâlât'ında geçen dört kapı kırk makam anlayışı içerisinde hakikat makamının ikinci makamı olarak zikredilen “Yetmiş iki milleti ayıplamamak” anlayışının bir şerhi mahiyetindedir. O bakımdan Hacı Bektaş Veli hakkında 5-6 yıllık çalışmasıyla doçentlik tezi hazırlayan merhum Mahmud Esad Coşan, Yunus'un şiirlerini anlayabilmek için Hacı Bektaş'ın *Makâlât*'ının okunması gerektiğini söyler.⁸

Bu yönüyle baktığımız zaman benim de sevdiğim bir söz var “Dünyayı sufiler kurtaracak, sufilerin bakış açısı kurtaracak.” Zira onların kuşatıcı ve insanları dışlamayan bir bakış açısına sahip olduklarını görüyoruz. Örneğin Hacı Bektaş Veli, Mevlana Sadreddin Konevi Ahmet Yesevi, Yunus Emre vb kültürümüzde bilinen ne kadar büyük şahsiyet, salih insan varsa bunların genelde kuşatıcı olduklarını, hakikaten birleştirici mesajlar verdiklerini ve toplumsal bütünlüğü sağlayan kişiler olduklarını görüyoruz. Esasen bu düşüncenin temeli de yine İslamidir. Zira Rasul-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin Veda Hutbesinde işaret ettiği üzere tüm insanlık topraktan geldi, hepimiz Hz. Âdem'in çocuklarıyız. Nitekim bu anlayış Hz. Ali Efendimizin dilinde ise “Senin iki kardeşim var; birisi yaratılışta diğeryse dinde. Yani bütün insanlık bizim kardeşimizdir yaratılış itibariyle hepimiz Hz. Âdem'in çocuklarıyız bu yönüyle herkes birbirinin kardeşi. Bir de din kardeşlerimiz var. Nitekim kültürümüzdeki ümmet-i davet ve ümmet-i icabet anlayışı da bu temele dayanmaktadır.

Sonuç

Tarih boyunca siyaseti merkeze alan yapılar belli oradan toplumsal ayrışmalara dayandığı için bir milletin toplumsal bütünlüğünü sağlamada çok başarılı olduklarını söylenemez. Ancak tarihteki birçok örneğinde görüldüğü gibi sufi şahsiyetlerin kuşatıcı bakışları, farklı mezhebi meşreplerce ortak değer olarak kabul görmesi ve sevilmesi bu kişiliklerin yaşadıkların toplumun bütünlüğünün sigortası olduğunu göstermektedir.

Bu sebeple Anadolu'daki Türk tasavvuf anlayışını şekillendiren Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre ve diğer sufileri iyi anlamak gerekmektedir. Hâlâ mesajlarını sitayişle anlamaya çalıştığımız bu yüce gönüllü insanların toplumsal bütünlüğümüzü sağlayan köprüler olduğunu ve insanları birleştirmek için çabaladıklarını görmek gerekmektedir.

Kaynakça

Coşan, Esad. *Makâlât*. İstanbul: Seha Neşriyat, t.siz.

Coşan, Mahmud Es'ad. “Hacı Bektaş-ı Veli ve Tasavvuf”. *Tarihi ve Tasavvufi Şahsiyetler*. İstanbul: Server Yayınları, 5.baskı, 2017.

Eflâkî, Şemseddin Ahmed. *Menâkıbu'l-Ârifîn*. haz. Tahsin Yazıcı. Ankara: TTK Basımevi, 1976.

Mevlânâ, Celaleddin Rumi, *Mesnevi-yi Manevi*. Çev. Derya Örs-Hicabi Kırlangıç. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 4.baskı, 2014.

Velâyetnâme-i Hacı Bektaş Veli. haz. Hamiye Duran. Ankara: TDV Yayınları, 2007.

Yılmaz, Ali vd. *Makâlât*. Ankara: TDV Yayınları, 2007.

⁸ Mahmud Es'ad Coşan, “Hacı Bektaş-ı Veli ve Tasavvuf”, *Tarihi ve Tasavvufi Şahsiyetler*, (İstanbul: Server Yayınları, 5.baskı, 2017), 244-247.